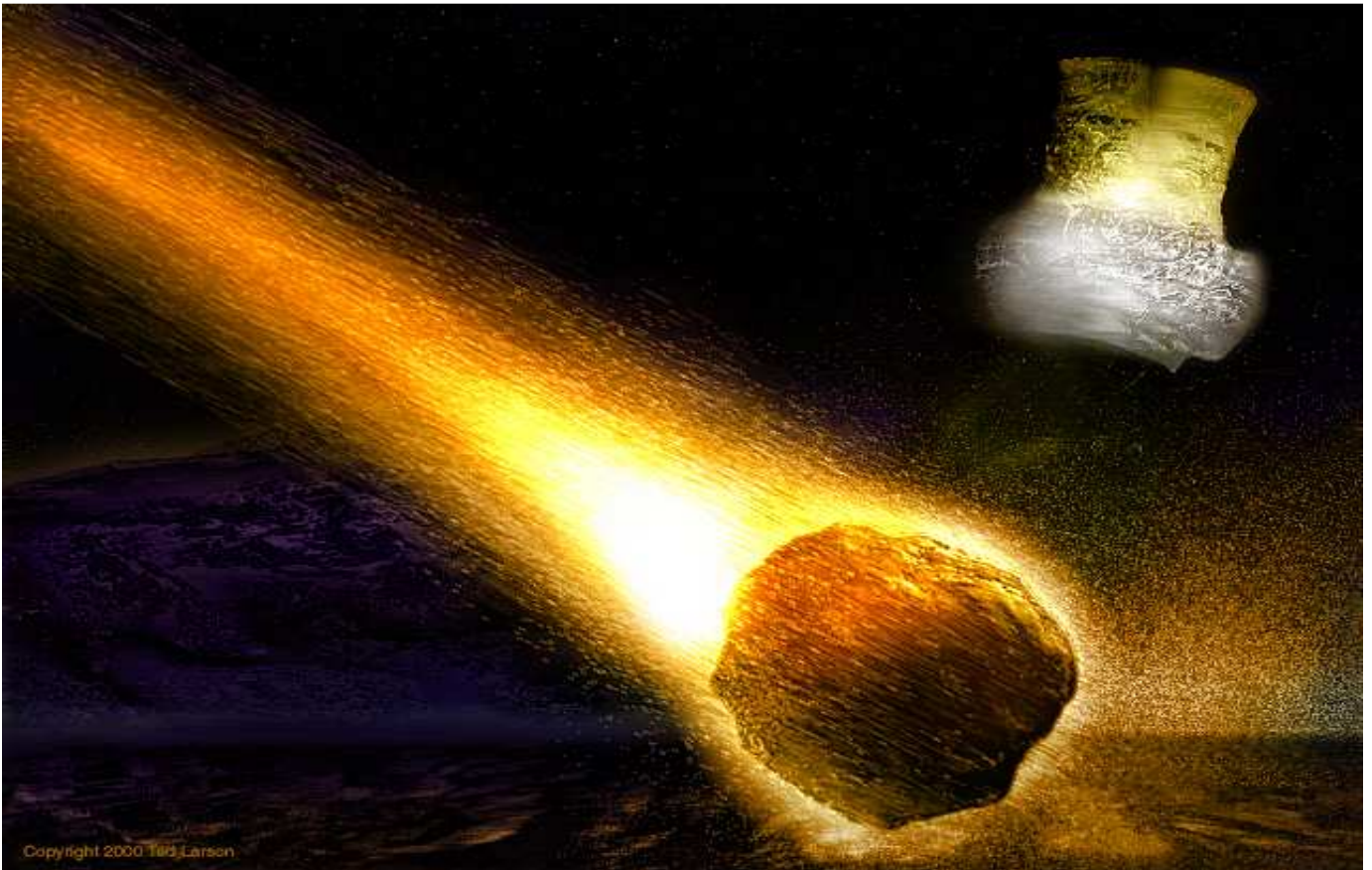

Daniël

‘vers voor vers’ UITLEG

Daniël 2:34-35 en 44-45:

“Hier keek u naar, totdat er, niet door mensenhanden, EEN STEEN werd afgehouden. Die TROF DAT BEELD (uit Nebukadnezar’s droom) aan zijn voeten van ijzer en leem, EN VERBRIJZELDE DIE... Maar de steen die het beeld getroffen had, werd tot een grote berg (zijnde de Bruid/Bruidsgemeente van het Lam van God) en vulde de hele aarde.” ...

*“In de dagen van die koningen (ofwel: de regeringsleiders, die over Europa heersen in de antichristelijke tijd) zal de God van de hemel echter een Koninkrijk doen opkomen dat voor eeuwig niet te gronde zal gaan en waarvan de heerschappij niet op een ander volk zal overgaan. Het zal al die andere (aardse) koninkrijken verbrijzelen en tenietdoen,... **De grote God heeft de koning laten weten wat er hierna geschieden zal.** De droom is waar en de uitleg ervan betrouwbaar.”*

Een studie van CJH Theys
(1903 – 1983)

NOOT A. Klein (van www.eindtijdbode.nl):

De Bijbelverzen zijn weliswaar omgezet naar de **HSV-vertaling** (soms met een gedeelte van de SV erbij vermeld), maar aan de oorspronkelijke (taalkundig wat oudere) tekst is weinig gewijzigd. Wel is er soms – hopelijk ter verduidelijking – door mij tekst toegevoegd in deze kleur en dit lettertype.

Christus openbaarde Daniël een toekomstige tijd van strijd

Het rijk van Perzië en diens val

In dit hoofdstuk vinden wij niets anders dan historie (lijkt het, maar... lees vooral noot¹), zoals deze zich sindsdien heeft ontwikkeld. Daniël zag deze – later historie geworden – strijd in profetie en mocht dit alles verstaan door de wijsheid van God, die hij van de Here had verkregen. Hij voorzag niet alleen de val van het Perzische rijk, maar ook wat zich daarna op aarde heeft afgespeeld.

Vers 1-4, “En ik, ik stond in het eerste jaar van Darius, de Mediër, hem terzijde als steun en toeverlaat. Nu zal ik u dan de waarheid bekendmaken. Zie, er zullen nog 3 koningen in Perzië aan de macht komen, en de 4de zal grotere rijkdom verwerven dan alle anderen. Als hij sterk geworden is door zijn rijkdom, zal hij allen opzetten tegen het koninkrijk Griekenland. Daarna zal er een machtige koning aan de macht komen, die met grote heerschappij zal heersen en zal handelen naar eigen goeddunken. Zodra hij echter aan de macht komt, zal zijn koninkrijk verbroken worden en opgedeeld worden naar de 4 windstreken van de hemel, maar niet voor zijn nakomelingen en niet overeenkomstig de heerschappij waarmee hij had geheerst, want zijn koninkrijk zal uiteengerukt worden en zal zijn voor anderen dan voor hen.”

In bovengeciteerde verzen wordt ons verhaald over 4 koningen, die in Perzië zouden heersen. Uit de historie kennen wij de volgende namen:

1. Cambyses² 529 - 522 voor Christus
2. Smerdis³ 522 - 521 voor Christus
3. Darius Hystapes⁴ 521 - 485 voor Christus
4. Xerxes⁵ 485 - 465 voor Christus

Xerxes was de koning, die méér dan al de anderen verrijkt werd. De geschiedenis verhaalt van hem, dat hij ongeveer 1 miljoen man onder de wapenen had en dat zijn marine 1200 vaartuigen telde. Dat was voor die tijd een geweldige oorlogsvloot!

Wij weten echter, dat daarna het Medo-Perzische rijk toch ten onder is gegaan en werd opgevolgd door het Griekse rijk van Alexander de Grote⁶ in ± 333 voor Christus (de geitenbok uit Daniël 8), de “machtige koning die daarna aan de macht zou komen, die met grote heerschappij zou heersen en handelen naar zijn eigen goeddunken” (zie Dan. 11:3). In korte tijd had hij het Griekse wereldrijk gesticht... Maar op jonge leeftijd stierf hij en zijn rijk werd door zijn 4 generaals onder zich verdeeld:

1. Seleucus (I Nicator⁷),⁷ die het oostelijk deel in bezit nam;
2. Lysimachus,⁸ die het noordelijk deel nam;
3. Cassander,⁹ die het westelijk deel opeiste, en
4. Ptolemaeus (I Soter¹⁰),¹⁰ die zich meester maakte van het zuiden.

De langdurige strijd van de koning van het zuiden, en die van het noorden

Vers 5, “Dan zal de koning van het zuiden sterk worden, maar één van zijn vorsten zal sterker worden dan hij en heersen. Zijn heerschappij zal een grote heerschappij zijn.”

In de verzen 5 t/m 45 worden de opeenvolgende ontwikkelingen van een conflict tussen twee dynastieën, Egypte en Syrië, geprofeteerd. Ze zijn thans geschiedenis geworden. Egypte wordt hier aangeduid als de “koning van het zuiden” en Syrië als de “koning van het noorden” (zie vers 6). Dit Syrië omvatte toen ook Babylon.

De toenmalige koning, die over Egypte regeerde, was Ptolemaeus I Soter.¹¹ Zijn heerschappij was groot. Maar Seleucus I Nicator,¹² een andere generaal van Alexander de Grote, die het deel noordelijk van dat van Ptolemaeus voor zich opeiste en hier (in vers 6) de koning van het noorden genoemd, kende een nog grotere heerschappij dan Ptolemaeus.

¹ Maar, deze historie is een zgn. voorvulling, want... in dit hoofdstuk gaat de uitleg ook over **de** (inmiddels spoedig komende) **antichrist**. Dit zullen wij – zeker vanwege alle gebeurtenissen die heden, anno 2016, plaatsvinden – ontdekken. Besef vooral ook dat deze studie al rond 1970 is geschreven. Des te bijzonderder is het inzicht van deze Bijbelleraar. (noot AK)

² Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Cambyses_II (noot AK)

³ Zie eventueel: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Smerdis> (noot AK)

⁴ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Darius_I (noot AK)

⁵ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Xerxes_I (noot AK)

⁶ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Alexander_de_Grote (noot AK)

⁷ Zie noot 12.

⁸ Zie eventueel: <https://en.wikipedia.org/wiki/Lysimachus> (Engelstalig). (noot AK)

⁹ Zie eventueel: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Kassander> (Nederlandstalig) of <https://en.wikipedia.org/wiki/Cassander> (Engelstalig). (noot AK)

¹⁰ Zie noot 11.

¹¹ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Ptolemaeus_I_Soter (noot AK)

¹² Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Seleucus_I_Nicator (noot AK)

Vers 6, “Na verloop van jaren zullen zij een verbintenis met elkaar aangaan. De dochter van de koning van het zuiden zal naar de koning van het noorden komen om een billijke overeenkomst aan te gaan. Zij zal echter geen kracht in haar arm meer over hebben (SV: doch zij zal de macht des arms niet behouden¹³), en ook hij zal niet standhouden, evenmin zijn arm. Zij zal overgeleverd worden, evenals zij die haar gebracht hebben, hij die haar verwekt heeft en hij die haar in die tijden versterkt heeft.”

Hier wordt met sobere woorden tot uitdrukking gebracht, dat “na verloop van jaren”, dit wil zeggen, na een bepaalde tijd, de koninkrijken van het zuiden en het noorden zich met elkaar hebben bevriend, waardoor deze rijken als het ware samensmolten tot één rijk. Er werd een overeenkomst gesloten met voorwaarden, die aan de koning van Syrië werden voorgelegd. De geschiedenis vermeldt, dat Bernice, de dochter van de toenmalige koning van Egypte (Ptolemaeus II Philadelphus¹⁴) zich haastte om de koning van Syrië, Antiochus II Theos,¹⁵ opvolger van Seleucus, te ontmoeten. Het gevolg van deze ontmoeting was, dat Antiochus II Theos zich van zijn vrouw liet scheiden om in het huwelijk te treden met Bernice.¹⁶ Dit alles had een politieke achtergrond: Het ging Ptolemaeus om de vergroting van het Egyptische rijk.

Toch heeft Bernice haar plaats niet kunnen behouden: Antiochus II Theos en Bernice werden om het leven gebracht en het einde van alles was: oorlog tussen de koningen van het zuiden en van het noorden. **Wereldgeschiedenis is, zoals u ziet, niets anders dan het profetisch Woord van God in demonstratie.**

Vers 7-9, “Maar uit de loot van haar wortels zal er iemand in zijn plaats aan de macht komen. Hij zal met het leger komen en de vesting van de koning van het noorden binnentrekken, tegen hen optreden en hen onderwerpen. Ook zal hij hun goden met hun godenbeelden en met hun kostbare voorwerpen van zilver en goud als buit naar Egypte brengen, en zelf zal hij enige jaren standhouden tegen de koning van het noorden. Zo zal de koning van het zuiden in het koninkrijk komen en hij zal weer naar zijn eigen land terugkeren.”

Deze die was voortgekomen “uit de loot van haar wortels” was de broer van Bernice, Ptolemaeus III Euergetes.¹⁷ Hij zou opstaan in zijn staat, dit is: in zijn macht, en kwam met legerkracht tegen de koning van het noorden en versloeg hem, en sloeg aan het roven. De geschiedenis geeft weer, dat hij onder andere 4000 talenten goud en 40.000 talenten zilver als roof met zich naar Egypte meebracht. Hij was Syrië enige jaren de baas.

Maar op actie volgt reactie, op aanval een tegenaanval. De zonen van de koning van Syrië hadden meer succes dan hun vader.

Vers 10, “Dan zullen zijn zonen zich in de strijd mengen en een menigte grote legers verzamelen. Eén van hen zal snel komen, het land overspoelen (SV: als een vloed overstromen), doorkruisen en terugkomen, zich in de strijd mengen en tot zijn vesting doordringen.”

Die “vesting (SV: sterke plaats)” was in die dagen de fortificatie van Gaza.

Vers 11-12, “De koning van het zuiden zal verbitterd worden. Hij zal uittrekken en tegen hem, de koning van het noorden, oorlog voeren. Ook die zal een grote menigte op de been brengen, maar die menigte zal in zijn hand worden gegeven. Wanneer die menigte zal zijn weggevaagd, zal zijn hart zich verheffen. Tienduizenden zal hij neervellen, maar toch zal hij zich niet kunnen versterken,…”

Hier lezen wij hoe anderzijds de Egyptische koning Ptolemaeus IV Philopator¹⁸ weer Antiochus III¹⁹ van Syrië verslaat, maar uit vers 12 blijkt ook, dat dit verslaan geen complete vernietiging tot gevolg had. Er vielen ‘slechts’ enige tienduizenden door het zwaard.

Vers 13-14, “...want de koning van het noorden zal terugkomen; hij zal een menigte op de been brengen, groter dan de eerste, en na verloop van tijd, na enkele jaren (SV: aan het einde van de tijden der jaren), zal hij snel met een groot leger en met een grote uitrusting komen. Ook zullen in die tijden velen opstaan tegen de koning van het zuiden. En de gewelddadigen uit uw volk zullen verheven worden om het visioen te bevestigen, maar zij zullen struikelen.”

Antiochus III van Syrië attaqueert²⁰ op zijn beurt voor de tweede keer. Hij kon bij zijn aanval gebruik maken van een opstand in Egypte zelf. Daar was men bezig met de voorbereiding van een staatsgreep, wat in het voordeel was van Antiochus. In die tijd woonden er in Egypte ook Joden, zoals nu overal ter wereld. Deze afvallige Joden hielpen de binnenvallende Antiochus van Syrië.

Wij worden in de geschiedenis en vooral in de Schrift zelf dikwijls gewaar, dat de Joden in hun houding en handelingen te vergelijken zijn met de Chinezen in deze tijd. Toen wij nog koloniale heerschappij uitoefenden over het vroegere Indië, stond de Chinezen tussen ons en het geknechte Indonesische volk. Toen de Japanner binnenviel en het voor het zeggen kreeg, veranderden zij van kleur en waren echt Mongools-gezind; zij vielen de Japanner bij. Toen de Japanner eruit gegooid werd, stonden zij aan de zijde van Indonesië. Zij hebben altijd de weg van de minste weerstand gekozen en zijn dáár gegaan, waar zij het minste hadden te doen om het meeste te behalen. **Alle volkeren hebben iets van deze geest in zich. Hebberigheid behoort nu eenmaal tot de menselijke natuur.**

¹³ Dat is, zij (Bernice) zal niet zijn als een sterke arm, om te maken dat de vrede tussen die beide koningen bestendig blijve. Anders: Doch de arm zal de kracht niet behouden. (noot AK)

¹⁴ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Ptolemaeus_II_Philadelphus (noot AK)

¹⁵ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Antiochus_II (Nederlandstalig) of https://en.wikipedia.org/wiki/Antiochus_II_Theos (Engelstalig). (noot AK)

¹⁶ Zie eventueel (Engelstalig): [https://en.wikipedia.org/wiki/Berenice_\(Seleucid_queen\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Berenice_(Seleucid_queen)) (noot AK)

¹⁷ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Ptolemaeus_III_Euergetes_I (Nederlandstalig) of https://en.wikipedia.org/wiki/Ptolemy_III_Euergetes (Engelstalig). (noot AK)

¹⁸ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Ptolemaeus_IV_Philopator (Nederlandstalig) of https://en.wikipedia.org/wiki/Ptolemy_IV_Philopator (Engelstalig). (noot AK)

¹⁹ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Antiochus_III_de_Grote (noot AK)

²⁰ Attaqueren = (plotseling) aanvallen. (noot AK)

Vers 15, “Dan zal de koning van het noorden komen en hij zal een belegeringsdam opwerpen en versterkte steden innemen. De krachtige armen van het zuiden zullen geen stand houden, ook zijn keurtroepen niet. Ja, er zal geen kracht zijn om stand te houden.”

Volgens de geschiedenis begon de koning van Syrië met de belegering van Sidon. Het Egyptische rijk had vroeger niet de grenzen, die het nu heeft. Vroeger behoorde een heel groot stuk van het land benoorden het Suez-kanaal aan Egypte. De grens lag dicht bij Syrië. Sidon werd dus door Antiochus veroverd.

Vers 16, “Hij die tegen hem optrekt, zal handelen naar eigen goeddunken. Niemand zal tegen hem standhouden. Hij zal ook standhouden in het sieraadland en er zal vernietiging in zijn hand zijn.”

Hier lezen wij hoe succesvol Antiochus III was. “Het sieraadland” is de Bijbelse uitdrukking voor Palestina (zoals het huidige Israël vroeger werd genaamd²¹)... Ook dit werd door hem veroverd. De Joden van die dag hadden hem met groot welgevallen ontvangen en hadden geen strijd tegen hem geleverd. Maar toch leidde deze tegemoetkomende houding tot hun eigen verderf, want toen hij Palestina had veroverd, heeft hij geen van hen ooit toegelaten iets te zeggen te hebben. Zij (de Joden in “het sieraadland”) bezegelden deze houding jegens de koning van Syrië (Antiochus III, de toenmalige “koning van het noorden”) met hun eigen ondergang.

Vers 17, “Hij zal zijn zinnen erop zetten om met de kracht van heel zijn koninkrijk (SV: rijk) te komen, en billijke voorwaarden met zich meebrengen en die ten uitvoer brengen. Hij zal hem een dochter uit de vrouwen geven om het koninkrijk te gronde te richten, maar zij zal niet standhouden, en zij zal voor hem niet zijn.”

Hij (Antiochus III) had alles aangewend om zijn verovering tot een algeheel succes te maken; nochtans bracht hij billijke voorwaarden met zich mee. Wat was er gebeurd in de geschiedenis? De dochter van Antiochus werd de koning van Egypte tot vrouw gegeven.

In tijden van vroeger had dit dikwijls plaats. Op deze wijze trachtte men een verovering te bestendigen (= te laten voortduren). Dit was één van de diplomatieke kanalen, die men dan aanwendde. Een koning die nog een ongehuwde dochter had, huwelijkte die zo vlug mogelijk uit aan een koning die hij verslagen had, om zo die vorst aan zich te verplichten en te binden.

Die dochter van Antiochus III heette Cleopatra (I Syra).²² Zij werd ten huwelijk gegeven aan Ptolemaeus V.²³ Antiochus hoopte door het bewandelen van deze slinkse politieke wegen, dat men van verdere oorlogvoeringen zou afzien. Maar zijn intrige mislukte totaal. Zó was Cleopatra de vrouw van Ptolemaeus V, of zij keerde zich tegen haar eigen vader.

Ik behoef u niet te zeggen, dat dit alles was geschied onder de toelating van God almachtig. Gods bemoeienis met een heidens vorst geschiedt op dezelfde basis als die met Zijn kinderen. **Gods rechtvaardigheid verbiedt Hem Zijn kinderen te bevoordelen boven anderen; ja, Hij kastijdt degenen die Hij liefheeft méér!**²⁴

Vers 18, “Dan zal hij zijn zinnen zetten op de kustlanden (SV: eilanden) en hij zal er vele veroveren. Een leider zal echter een einde maken aan zijn smaad tegen hem, zonder dat hij zijn smaad aan hem kan vergelden.”

Beide rijken, zoals ze er in die dagen uitzagen, lagen rondom de Middellandse Zee. Met “de eilanden” wordt hier bedoeld de eilanden van de Egeïsche Zee en ook Cyprus, die begeerlijk waren voor degene die in die tijd op verovering uitging. Maar de Romeinse macht riep hem een halt toe. Het Romeinse rijk kon niet tolereren, dat hij zijn expansie nog verder zou doorvoeren, door deze eilanden te bemachtigen.

Vers 19, “Ten slotte zal hij zijn blik slaan op de vestingen van zijn eigen land, maar hij zal struikelen en ten val komen, en niet meer gevonden worden.”

Antiochus was toen gevlucht en teruggekeerd naar zijn eigen land. De geschiedenis vermeldt, dat hij op die terugtocht tempels heeft willen plunderen, waarbij hij werd gedood. Hij heeft zijn land nooit meer teruggezien.

Vers 20, “In zijn plaats zal iemand opstaan die een belastinginner (SV: een geldeiser) het land laat doorkruisen, in koninklijke heerlijkheid. Na enige dagen echter zal hij gebroken worden, maar niet door toorn en niet door oorlog.”

Seleucus IV Philopator²⁵ liet in zijn dagen uitermate hoge belastingen heffen. Hij is het typebeeld van die éne, die in deze laatste dagen door ons kan worden verwacht (namelijk: de antichrist). Ik zal u in het hiernavolgende te kennen geven, waarom dit mijn persoonlijke visie en overtuiging is geworden. Hij kwam “in koninklijke heerlijkheid”, met een macht, die hij zichzelf toekende. Maar hij is een “mysterieuze” dood gestorven.

²¹ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Mandaatgebied_Palestina (noot AK)

²² Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Cleopatra_I (noot AK)

²³ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Ptolemaeus_V_Epiphanes (noot AK)

²⁴ “En gij hebt vergeten de vermaning, die tot u als tot zonen spreekt: Mijn zoon, acht niet klein de kastijding des Heeren, en bezwijkt niet, als gij van Hem bestraft wordt; Want dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geselt een iegelijken zoon, die Hij aanneemt. Indien gij de kastijding verdraagt, zo gedraagt Zich God jegens u als zonen; (want wat zoon is er, dien de vader niet kastijdt?) Maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zo zijt gij dan bastaarden, en niet zonen. Voorts, wij hebben de vaders onzes vleses wel tot kastijders gehad, en wij ontzagen hen; zullen wij dan niet veel meer den Vader der geesten onderworpen zijn, en leven? Want genen hebben ons wel voor een korten tijd, naar dat het hun goed dacht, gekastijdt; maar Deze kastijdt ons tot ons nut, opdat wij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden. En alle kastijding als die tegenwoordig is, schijnt geen zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich een vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die door dezelve geoefend zijn.” (Hebr. 12:5-11, SV – noot AK)

²⁵ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Seleucus_IV_Philopator (noot AK)

Onze chaotische financiële en economische toekomst: De antichrist als financieel en economisch genie

Laat ons dit vers (Daniël 11:20) in samenhang lezen met Lukas 2:1-2 (HSV): “En het geschiedde in die dagen dat er een gebod uitging van keizer Augustus dat heel de wereld ingeschreven (SV: *beschreven*) moest worden. Deze eerste inschrijving vond plaats toen Cyrenius over Syrië stadhouder was.”

In die dagen werd het bevel door (keizer) Caesar Augustus²⁶ uitgevaardigd dat een ieder zich moest laten registreren, niet alleen in het landschap, waar hij geboren was, maar ook in de stad, waar hij het levenslicht aanschouwde. Dit vond plaats met het oog op de heffing van belastingen (schattingen). In die tijd maakte de wereld kennis met de grootste belastingheffing, die er ooit was geweest.

Het Romeinse rijk was geweldig groot, maar omvatte nog niet de gehele wereld, zoals wij die nu kennen. Onder “heel de wereld” van Lukas 2:1 hebben wij dan ook “de gehele wereld, waarover de keizer regeerde” te verstaan. Het Romeinse wereldrijk kende honderd en één stadhouders, die over al die landschappen regeerden. Het waren ieder op zichzelf kleine koninkjes. Herodes²⁷ was daar één van.

In die tijd, toen de belastingduimschroeven werden aangedraaid, toen ook Jozef en Maria onder die toenmalige omstandigheden leden, werd het Christendom geboren. Door dit decreet²⁸ van (keizer) Augustus kwam het hele volk in beroering. De één moest naar het noorden, de andere naar het zuiden en weer anderen naar het oosten of westen. Het bevel was uitgevaardigd “op straffe des doods”, als men niet gehoorzaamde. Ook Maria en Jozef trokken uit Nazareth te Galilea naar Bethlehem in Judea, een afstand van ± 135 km. Zij konden zich geen kamelen veroorloven. Maria zal vanwege haar zwangerschap wel op een ezel gezeten hebben en Jozef heeft er vermoedelijk naast gelopen. Zo kwamen zij bij nacht te Bethlehem aan. Die kleine plaats was overvol en de Bijbel verhaalt met sobere woorden, dat “er voor hen geen plaats was in de herberg” (zie Luk. 2:7b). Zij moesten genoegen nemen met een plaats in de stal.

Het directe gevolg van dit noodlottige bevel, dat een ieder in het Romeinse rijk raakte, was, dat de Heiland geboren moest worden in een stal, en een kribbe²⁹ tot Zijn wieg kreeg (zie Lukas 2:6-7). **Onder de toelating van onze Vader, Die in de hemelen is, is het Christendom niet tot aanzijn gekomen onder een wolkenloze hemel, maar onder de druk van zulke fiscale beproevingen.**

Het is mijn persoonlijke overtuiging, dat ditzelfde Christendom in de laatste dagen zal moeten lijden onder evenzoveel financiële en economische beproevingen en onder een belastingheffing, die tot het uiterste zal worden opgevoerd. In de laatste 10 jaar (let op: reeds geschreven rond 1970) is dit laatste alsmaar progressief omhooggegaan en dit gaat nog steeds door; niemand kan zeggen waar het einde ervan is. Straks zal er een man opstaan “in zijn staat” (zie Dan. 11:21, SV), dat is in zijn macht, die met koninklijke heerlijkheid het land zal doortrekken; neen, niet alleen het land, maar de gehele wereld! Hij zal orde op zaken weten te stellen. De kopstukken van de EEG³⁰ (voorloper van de huidige EU³¹) en NAVO c.q. NATO³² zijn “kleine jongens” vergeleken bij die éne (= de antichrist). Men verwacht, dat hij HET economisch bestel zal ontwerpen, waarmee de chaos uit de wereld van de economie kan worden gebannen. In die tijd zal de Gemeente van de Here Jezus Christus op weg zijn naar VOLMAAKTHEID.³³ Maar zoals de “Vroege-Regen-Gemeente”³⁴ groot werd onder verdrukking, vervolging, benauwdheden, enzovoort (lees het Bijbelboek ‘Handelingen’), zo zal ook de Gemeente uit deze laatste dagen ditzelfde meemaken.

Ook wijzelf, als wij dan nog leven, **zullen de druk van deze tijd ervaren**. In die tijd zal de staat voorschrijven hoe het moet. Alles wordt belastingplichtig gemaakt, ook de kerkelijke goederen. Het gevolg hiervan zal zijn, dat er geen geestelijke vrijheid meer zal zijn, geen godsdienstvrijheid. Wij zullen dan zijn gekomen, tot wat wij kennen als “staatskerk”,³⁵ een organisatie. Dat zal dan de tijd zijn, waarvan Openbaring 13:17 zegt, dat “niemand kan kopen of verkopen, behalve hij die dat merkteken heeft, of de naam van het beest (= de antichrist) of het getal van zijn naam.”³⁶

Die tijd is niet ver meer! Het is nu al lang zó, dat onze ministers niet tot enige actie in een bepaalde sector van het economische leven mogen overgaan of het advies van de EEG (de voorloper van de huidige EU) moet eerst zijn ingewonnen.

²⁶ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Imperator_Caesar_Augustus (noot AK)

²⁷ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Herodes_Antipas (noot AK)

²⁸ Decreet = Een uitgevaardigde opdracht die is gemaakt door een regeringsleider, regering of parlement en die de status van wet heeft. De naam die hiervoor wordt gebruikt varieert van land tot land. (noot AK)

²⁹ Een kribbe = Een oud Nederlands woord voor voerbak of voederbak (voor dieren). Jezus is (zo) geboren om ons – in geestelijke zin – tot LEVEN-brengend voedsel te worden. (noot AK)

³⁰ EEG = De Europese Economische Gemeenschap, opgericht op 1-1-1958.

Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Europese_Economische_Gemeenschap (noot AK)

³¹ De EU = De Europese Unie. Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Europese_Unie (noot AK)

³² NAVO = Noord-Atlantische VerdragsOrganisatie. NATO = Engels: North Atlantic Treaty Organisation.

Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Noord-Atlantische_Verdragsorganisatie (noot AK)

³³ Zie eventueel de studie “*De volmaaktheid in Christus op aarde, in de eindtijd*” van E. van den Worm. (noot AK)

³⁴ De Vroege-Regen-Gemeente = De Gemeente die ontstond na de UITSTORTING van de Heilige Geest op de (1ste, Nieuwtestamentische) Pinksterdag. Zie Handelingen, hoofdstuk 2. (noot AK)

³⁵ Zie eventueel de studie “*De valse staatskerk van de laatste dagen – De grote hoer van Openbaring 17*” van E. van den Worm. (noot AK)

³⁶ Voor uitleg over dit vers, zie de ‘vers voor vers’ studie van het Bijbelboek Openbaring “*Die IS en Die WAS en Die KOMEN ZAL*”, hoofdstuk 13, met de titel: “*De antichrist en zijn heerschappij*” van CJH Theys. (noot AK)

Op politiek terrein heet het hoe langer hoe meer: “Vrede, vrede! Wij zullen alles doen om een nucleaire oorlog te voorkomen!”, maar de Bijbel zegt: “**Er is geen vrede!**” (zie 1 Thess. 5:3). Deze vredesroep is dan ook leugen en bedrog, en alleen bedoeld om ons in slaap te sussen.

Diverse raadgevingen aan de Gemeente van de eindtijd

In het Hooglied³⁷ spreekt de Brudegom-God tot de Bruid-Gemeente, de Sulammith³⁸ (zie Hl. 6:13). Hij zegt haar hier (in het Hooglied), dat aan Zijn Gemeente datgene wordt geschonken, wat nodig is, om haar te brengen tot volmaking.³⁹ Laat ons daarom de onderlinge samenkomsten niet nalaten. Dáár verwacht God Zijn kinderen. Dáár worden wij door de Heilige Geest geleerd en geïnstrueerd.⁴⁰ Denk niet: “Ik kom er in mijn eentje óók wèl!” Dat is onbestaanbaar! In Zijn heiligdom werkt Hij en in Zijn heiligdom, in de Gemeente in haar collectiviteit, schenkt Hij in de eerste plaats het Licht (en dus: Goddelijk inzicht). Ook zal Hij Zijn Heiligdom, Zijn Huis, nummer één oordelen, alvorens Hij de wereld zal oordelen (zie 1 Petrus 4:17⁴¹). **Als God ons tuchtigt wil Hij ons tot waarachtige zonen en dochters maken**, want Hij zegt: “*wie Ik liefheb, die bestraf en kastijd Ik*” (zie Openb. 3:19a, SV). Maar als Zijn oordeel daarna over de wereld losbreekt, is dat een genadeloos oordeel, want de wereld heeft Zijn genade allang verspeeld!

In Mattheüs 24:12 waarschuwt de Here ons, dat de liefde van velen zal verkillen, doordat de ongerechtigheid zal worden vermenigvuldigd. Hij zegt dit niet met betrekking tot de wereld, die altijd al in ongerechtigheid heeft geleefd, maar met betrekking tot Zijn Lichaam. Daarin zullen diegenen worden gevonden die, ondanks herhaaldelijk vermaan en terechtwijzing tot opscherping der liefde (Gods), zich niet meer laten gezeggen. Dezen hebben hun geweten als met een brandijzer toegeschroeid. Zij zijn “kittelachtig van gehoor” geworden en zullen zich “leraars opgaderen (HSV: verzamelen) naar hun eigen begeerten” (zie 2 Tim. 4:3, SV).

Laten wij ervoor zorgen, dat onze liefde tot de Here Jezus niet verkilt en dat wij luisteren naar broederlijk vermaan. **Het is beter ten halve gekeerd, dan ten hele gedwaald.** Ook moeten wij ervoor zorgen, dat wij geen struikelblok vormen voor anderen en dat wij onze broeders en zusters geen aanstoot geven, opdat zij niet door ons gedrag en woord in de zonde vervallen. Wij zijn ook voor hun zaligheid verantwoordelijk.

Jezus zei: “**U bent het licht van de wereld!**” (zie Matth. 5:14a). Nergens doet Hij het Licht der genade zó schijnen als in Zijn Heiligdom. Alléén de levens van Zijn kinderen kunnen dat Licht van de “Gouden Kandelaar” uitschijnen.⁴² God wil ons kennen als een “stad op een berg”, die al van verre zal worden gezien (zie Matth. 5:14-16). Hij wil Zijn Gemeente/Kerk brengen tot dat punt, waar de wereld haar zal benijden en tot haar zal komen “en haar aangezicht met geschenk zal smeken” (zie Psalm 45:13, SV).

Thans zijn wij in een proces gewikkeld en wij hebben deze weg gewillig en in onderwerping te gaan: “Gehoorzaam uw voorgangers en wees hun onderdanig (noot in slaafse onderdanigheid), want zij waken over uw zielen omdat zij reukenschap moeten afleggen, opdat zij dat mogen doen met vreugde en niet al zuchtend. Dat heeft immers voor u geen nut.” (Hebr. 13:17)

Er is voor ons allen eenzelfde overvloedige genade. Falen de voorgangers, dan is de tuchtiging, die zij van God krijgen, nog zwaarder dan de tuchtiging die u moet ondergaan. Zó hebben wij allen onze eigen plaats in het Koninkrijk van God, maar het gehele Lichaam zal éénmaal staan in heerlijkheid (zie Openb. 21:2+9b+11a).

Bij God is geen aanneming van de persoon. Het was niet, omdat Hij Johannes liever had, dat deze op Patmos nog een openbaring ontving, en Judas niet liefhad, zodat hij verloren ging. Niemand kan zeggen, dat Hij Judas niet liefhad; anders zou Jezus hem niet geroepen hebben, tot het apostolaat.

Jezus is geopenbaard om de werken van de duivel te verbreken. Wij allen waren door toedoen van de duivel “dood in onze zonden en misdaden” (zie Efeze 2:1), maar Hij zocht en vond ons... en reinigde ons leven door Zijn Woord. Nu heiligt Hij ons en maakt ons klaar om de dagen van beproeving, die komen zullen, te kunnen weerstaan; anders zouden wij overstag gaan.

Wij leven nu al in de tijd van “god of goud”. Hoe velen geven hun geloof prijs ter wille van een goede baan, geld of een geweldige naam. Het is nu: Christus of de mammon!⁴³ “Bokken” of “schapen” (zie Matth. 25:32-34) worden niet in de laatste 5 minuten gevormd!

Als ons leven Hem belijdt en wij in Zijn Koninkrijk blijven, zullen wij in de Opstanding⁴⁴ loon ontvangen (zie 1 Kor. 3:11+14).

³⁷ Zie eventueel de studie “**Beschouwingen over het boek Hooglied**” van H. Siliakus. (noot AK)

³⁸ Sulammith = Meisje van Sulam = Sunem (rustplaats) of de vrede vindende. Naam van de bruid uit het Hooglied. Sunem (rustplaats) was ook de woonplaats van de bruid van het Hooglied. (Uit de Bijbelse encyclopedie – noot AK)

³⁹ Zie noot 33.

⁴⁰ Tenminste als het een Gemeente is met Geestvervulde predikers (en het liefst ook met dito gemeenteleden)! Zie eventueel de volgende studies: “**De werkingen van de Geest in de eindtijd**” van E. van den Worm en/of “**Podium en Gemeente** (Schriftuurlijke richtlijnen, praktische wenken en raadgevingen voor hen, die in een Gemeentelijke bediening staan)” en/of “**De natuurlijke mens en de Heilige Geest**” en/of “**De Gever en Zijn Gaven**” van CJH Theys. (noot AK)

⁴¹ “*Want nu is het de tijd dat het oordeel begint bij het huis van God; en als het eerst bij ons begint, wat zal het einde zijn van hen die het Evangelie van God ongehoorzaam zijn?*” (1 Petr. 4:17, HSV)

⁴² Als u meer wilt weten over de diep-geestelijke betekenis van de “Gouden Kandelaar” die stond in het Heiligdom van de Israëlitische Tabernakel, dan kunnen wij u de studies “**Christus in de Tabernakel**” van CJH. Theys en/of “**De Tabernakel van Israël** (Gods profetisch model van de geestelijke ontwikkelingen van een waarachtig kind van God tot in alle volmaaktheid toe)” van E. van den Worm aanbevelen. (noot AK)

⁴³ “*Niemand kan twee heren dienen, want of hij zal de één haten en de ander liefhebben, of hij zal zich aan de één hechten en de ander minachten. U kunt niet God dienen en de mammon.*” (Mattheüs 6:24, HSV)

De mammon = Een afgod. Het woord mammon is Syrisch voor geld of rijkdom, waarbij het vaak zo is dat die rijkdom als een god vereerd word. (noot AK)

Wij weten dat de wereldoven voor een kind van God hoe langer hoe heter gestookt zal worden. Ook de 3 Hebreëen (Sadrach, Mesach en Abed-Nego) werden geworpen in een zevenmaal heter gestookte oven (zie Dan. 3:19-21⁴⁵). De vervolgingen en verdrukkingen, waaraan kinderen Gods in de laatste dagen bloot zullen staan, zullen tot hun top-punt komen. Maar Jezus heeft gezegd: **“Wanneer nu deze dingen beginnen te geschieden, kijk dan omhoog en hef uw hoofd op, omdat uw verlossing nabij is.”** (Luk. 21:28). De 3 jongeren (Sadrach, Mesach en Abed-Nego), die leefden in de dagen van Nebukadnezar, hadden ook niet gevreesd (zie Dan. 3:12-18). Zij waren in ballingschap, maar zij klampten zich vast aan de geboden van de Here. Wij zijn pelgrims; wij hebben ons vast te klemmen aan het Woord van God en daaraan alléén.

Niet alleen de wereld is onrein, de Gemeente ook; anders zou ze geen dagelijkse reiniging behoeven door het “badwater des Woords” (zie Efeze 5:26). Al wordt er in de Gemeente (bedoeld wordt: Gods ware – met Zijn Geest vervulde – Gemeente) geen hoererie, moord en doodslag als daad gevonden, toch zijn daar die “*kleine vossen*” en gedachte-zonden, die “de Wijngaard van de Here” bederven (zie Hoogl. 2:15). Ze zijn helaas zo klein, dat wij ze niet als onge-rechtigheden zien, zoals: jaloezie, naijver (= afgunst, rivaliteit), kwaadspreken, laster, het werken met ellebogen, en dergelijke. Vele kinderen van God zijn blind voor deze dingen. Ook hiervan moet de Gemeente worden gereinigd. Velen zijn geneigd dit te proberen in eigen kracht. Dan zou u een kwaad willen elimineren door middel van een nóg groter kwaad!

Bidt, dan zal God Zijn Woord in uw leven uitwerken. **Alle dingen beginnen met GEHOORZAAMHEID aan de overste Herder.**

Niet overal wordt het Woord recht gesneden! Paulus schreef aan Timotheüs: *“Geef acht op uzelf en op de leer. Volhard daarin. Want wanneer u dat doet, zult u zowel uzelf behouden als hen die u horen.”* (1 Tim. 4:16)

God wil van Zijn kinderen geestelijke fijnproevers maken, opdat zij zullen kunnen proeven, wat uit de Geest van God is en wat niet (zie Rom. 12:2, SV); zoals Paulus dat kon. Hij schreef in 2 Korinthe 11 (zie vooral vers 2-4+13-15), dat velen Jezus predikten, maar het was een andere Jezus; dat velen spraken over de Geest, maar het was een andere geest; dat velen het Evangelie brachten, maar het was een ander evangelie, dan wat Paulus betuigde... Hij schreef in Galaten 1:8 (HSV): *“Maar zelfs als wij, of een engel uit de hemel, u een evangelie zouden verkondigen, anders dan wat wij u verkondigd hebben, die zij vervloekt.”* Door ook “*wij*” te zeggen, sloot Paulus zichzelf niet uit. Als hij dit veronderstelde, achtte hij het ook mogelijk, dat dit zou kunnen gebeuren; anders zou het onzin zijn dit te veronderstellen.

De “engel”, die zoiets bewerkstelligt, is degene, die éénmaal uit de hemel viel. Zijn naam was Lucifer; nu heet hij satan. Leer daarom van de Schrift, dat er ook vele christussen (zullen) zijn; vele valse zalvingen.⁴⁶ En dit maakt, dat niet alles hetzelfde is, wat van de kansel wordt verkondigd. En het er dus wel degelijk op aan komt waarheen u gaat (ofwel: waar u ter kerke gaat)! Men zij gewaarschuwd!

Antiochus IV Epiphanes als typebeeld van de komende antichrist

Vers 21, *“In zijn plaats zal er een verachtelijk man opstaan. Men zal hem de koninklijke waardigheid niet geven. Maar hij zal komen in zorgeloze rust (SV: in stilheid) en het koningschap zal hij grijpen door vleierijen.”*

Deze “verachtelijke”, die in de plaats kwam van Seleucus IV (Philopator)⁴⁷, was de beruchte Antiochus (IV Epiphanes)⁴⁸, een jongere broer van Seleucus IV. De koninklijke waardigheid, die hij zo zeer begeerde, werd hem niet gegeven. Toch heeft hij de troon weten te bemachtigen door “*in stilheid*” te komen en met de stroopkwast te werken. Achter alle vleierij schuilen list en sluwheid. Men had hem nooit openlijk geaccepteerd als de wettige heerser. Hij draagt in de geschiedenis dan ook de toenaam van “de ontembare”. Hij staat bekend als een bruto, een wrede man en een grootverleider. **Hij is het typebeeld van de komende antichrist.**

Wij leven al in de dagen, waarin de antichristelijke stromingen zich allengs (= in toenemende mate) doen kennen. Wij kunnen dit geestelijk onderscheiden, als wij het Woord van God als “richtsnoer” en “telescoop” gebruiken. Petrus zei, dat het Profetische Woord “*zeer vast*” is (zie 2 Petr. 1:19a, SV); dit wil zeggen: Het kan niet meer veranderd worden. Wij doen goed *“daarop acht te slaan als op een lamp, die schijnt in een duistere plaats”* (2 Petr. 1:19b). Met deze “*duistere plaats*” wordt de wereld bedoeld, èn elk hart, dat nog in de zonde wil blijven leven.

Uit de Bijbel weten wij, waarmee wij straks te maken krijgen, nu Jezus’ wederkomst zo nabijgekomen is. Het zal zijn “zoals het was in de dagen van Noach en die van Lot” (zie Lukas 17:26-37). Reeds op dit ogenblik wordt er “aan de lopende band” ten huwelijk gegeven en genomen. Met ander woorden: seks viert hoogtij! Mode en propaganda, reclame en advertenties, nemen “de weg van seks”...

Hoewel Jezus’ woorden **Geest en Leven** waren en de mensen overtuigden “*van zonde, van gerechtigheid en van oordeel*” (zie Joh. 16:8), wilden de Farizeeën niet verstaan, wat de Here hun liet zien, want het kwam niet in hun

⁴⁴ Dit “loon ontvangen” is alleen bij de 1ste Opstanding (zie Openb. 20:4-6). De 2de Opstanding is die van de onrechtvaardigen, de goddelozen (zie Openb. 20:5a+11-15). (noot AK)

⁴⁵ Voor uitleg over deze verzen, zie de ‘vers voor vers’ studie van het Bijbelboek Daniël, hoofdstuk 3, met de titel: **“De beproeving van de vurige oven** (Tevens een verwijzing naar de tijd van en vlak voor de grote verdrukking)” van CJH Theys. (noot AK)

⁴⁶ “Want er zullen valse christussen en valse profeten opstaan en zij zullen (grote) tekenen en wonderen doen om – als het mogelijk zou zijn – ook de uitverkorenen te misleiden.” (Markus 13:22, zie ook Mattheus 24:24 – noot AK)

⁴⁷ Zie noot 25.

⁴⁸ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Antiochus_IV (Nederlandstalig) of https://en.wikipedia.org/wiki/Antiochus_IV_Epiphanes (Engelstalig). (noot AK)

kraam te pas. Daarom zei Jezus: “Blijf dan in uw zonden!”⁴⁹ Zo ook nu. Wij kunnen niemand overtuigen; dat moet de Geest van God doen, maar wij kunnen het de mensen wel voorhouden.

Noach was 120 jaar lang een prediker van gerechtigheid geweest. Zij hadden aan zijn woord kunnen horen en aan zijn daden kunnen zien, dat het menens was; maar zij wilden niet overtuigd worden... Hoe erg was hun ondergang! (lees Genesis hoofdstuk 6 en 7).

Als u nu zegt: “Jezus komt spoedig”, krijgt u vaak te horen: “God is dood!” Ook zeggen velen niet: “De Bijbel is het Woord van God”, maar “In de Bijbel vindt u het Woord van God.”

Wat wij in deze dagen zien gebeuren, is even verderfelijker, als wat er gebeurde in de dagen van Noach en die van Lot (zie Matth. 24:37-39, Luk. 17:26-30). God heeft toen geantwoord met de zondvloed (zie Gen. 7:4+6:7-8), ook met vuur en zwavel (zie Gen. 19:24). Andere oude steden, zelfs Ur, heeft men kunnen opgraven, maar Sodom en Gomorra niet. Ze zijn voor altijd verdoemd en God verbiedt, dat zij ooit weer te voorschijn komen.⁵⁰

Bouw daarom op de Rots der Eeuwen, onze Here Jezus Christus, dan wankelt u niet als straks de stormen⁵¹ komen.

Vers 22-27, “De krachtige armen van de overstroming zullen vóór hem weggespoeld worden en ze zullen gebroken worden, ook de vorst van het verbond. Want zodra men een verbintenis met hem is aangegaan, zal hij bedrog plegen. Hij zal oprukken en met weinig volk machtig worden. In zorgeloze rust zal hij ook in de vruchtbaarste streken van het gewest komen en hij zal doen wat zijn vaders of voorvaders niet hebben gedaan: roof, buit en bezittingen zal hij onder hen uitstrooien. En tegen vestingen zal hij zijn plannen beramen – maar slechts voor een tijd. Ook zal hij zijn kracht en zijn hart opwekken tegen de koning van het zuiden, met een groot leger. De koning van het zuiden zal zich dan in de strijd mengen met een uitermate groot en machtig leger. Hij zal echter geen stand kunnen houden, want men zal plannen tegen hem bedenken. Zij die van zijn gerechten eten, zullen hem breken. Zijn leger zal wegspoelen en er zullen er velen dodelijk gewond vallen. Het hart van deze twee koningen zal erop gericht zijn om kwaad te doen, en aan één tafel zullen zij leugens spreken. Maar het zal niet gelukken, want het einde wacht nog tot de vastgestelde tijd.”

Het Jodendom⁵² onderging een grote vervolging. Een groter vervolging dan in zijn dagen heeft het niet gekend. Ook de “vorst van het verbond”, de hogepriester van die tijd, werd vermoord. Nogmaals: Antiochus Epiphanes is het klassieke typebeeld van de komende antichrist in al zijn doen en laten. Hij verbrak alle verbonden en verdragen, die in het verleden gesloten waren; ook handelde hij bedrieglijk. Hij ging daarheen, waar het beste te halen was in sluwe stilheid. Hij ging te werk op een manier, zoals de tijden vóór hem nooit geopenbaard hadden; hij volgde alleen zijn eigen wil. Met “de vruchtbaarste streken van het gewest” wordt het toenmalige Egypte bedoeld. Ook dit koninkrijk werd uiteindelijk te niet gedaan. De voorwaarden van overgave en dergelijke berustten alle op bedrog. Beider hart, zowel dat van Antiochus Epiphanes als dat van de koning van Egypte, was erop gericht om elkander kwaad te doen.

In vers 27 (van Daniël 11) staat geschreven: “het einde wacht nog tot de vastgestelde tijd”, ook in vers 24 staat er: “tot een zekere tijd” (SV). Hier wordt **Gods tijd** bedoeld. De mens zal niet alsmaar handelen naar eigen inzichten, en plannen. God roept op een gegeven ogenblik een zodanige zondaar een halt toe, ook al is alles eerst gebeurd onder Gods toelating.

Vers 28, “En de koning van het noorden zal terugkeren naar zijn land, met grote bezittingen, en zijn hart zal tegen het heilige verbond zijn. Hij zal zijn wil ten uitvoer brengen en terugkeren naar zijn land.”

Op een gegeven ogenblik heeft Antiochus Epiphanes ook Jeruzalem belegerd en veroverd. De geschiedenis vertelt, dat hij onder andere 40.000 inwoners van deze stad zomaar heeft laten vermoorden. Dit is ook in de geschiedenis van het nazidom herhaaldelijk gedaan: zonder oorzaak, zonder proces of gerechtelijk onderzoek, werden de mensen naar de gaskamers gezonden. Hun enige misdaad was, dat zij Joden waren. Eichman had de dood van ± 6 miljoen Joden op zijn geweten. Ook straks zullen onder de antichrist ontelbaar velen vallen; namelijk allen, die niet willen buigen voor het beeld van de antichrist, en die het merkteken van het beest niet willen ontvangen, noch het getal van zijn naam, noch het zegel op hun voorhoofd (zie Openb. 20:4 en vergelijk met Openb. 7:9-17).

Een ander aantal van 40.000 mensen verkocht Antiochus Epiphanes in die dagen als slaven op de openbare markt. Hij plunderde de tempel te Jeruzalem en roofde daar 1800 talenten goud.

⁴⁹ Deze tekst, of een vergelijkbare, kan ik zo gauw niet in de Bijbel vinden. Wel deze: “Daarom zeg Ik u: Alle zonde en lastering zal de mensen vergeven worden, maar de lastering tegen de Geest zal de mensen niet vergeven worden.” (Matth. 12:31 – noot AK)

⁵⁰ Zie Zefanja 2:9 en Jeremia 49:18. Zie eventueel ook nog: https://nl.wikipedia.org/wiki/Sodom_en_Gomorra (noot AK)

⁵¹ Zie eventueel de studies: “**God gaat in de eindtijd de Gemeente/Kerk en de wereld schudden**”, “**De 7 donderslagen van Openbaring 10:3**” en/of “**De Dag van JaHWeH (de Dag des Heren)**” van E. van den Worm. (noot AK)

⁵² **Er is een verschil tussen Israël en het Jodendom. Wij willen dit in het kort proberen uit te leggen.** In eerste instantie bestaat het volk van Israël uit de 12 stammen, vernoemd naar de 12 zonen van Jakob (die van God de naam Israël kreeg). Maar later komt er een splitsing. Er wordt in de Bijbel dan onderscheid gemaakt tussen het “huis van Israël” en het “huis van Juda” (de zgn. Joden). **Het “huis van Israël”** (ook wel Efraïm-Israël genoemd) **is het 10-stammenrijk** dat in de loop van de geschiedenis, door de Assyrische ballingschap, weggevoerd werd uit het beloofde land Kanaän/Palestina. Zij zijn daarna de zgn. heidenwereld ingetrokken, waar zij, tot op heden, in het “verborgen” wonen. Het zijn vooral de zgn. “christelijke” landen in Noordwest-Europa en de landen, waar velen uit Noordwest-Europa later naar toe zijn geëmigreerd, zoals Amerika, Canada, Zuid-Afrika en Australië. **Het “huis van Juda” is het 2-stammenrijk**, namelijk het volk van Juda, Benjamin en Levi, dat in de dagen van Jezus rondwandeling op aarde in het beloofde land Kanaän/Palestina leefde. (Het huis van) Juda, de zgn. Joden, is dan ook het deel van Israël waarover de verharding is gekomen (Rom. 11:25). (noot AK)

Vers 29, “Op de vastgestelde tijd zal hij terugkeren en tegen het zuiden oprukken, maar het zal niet zijn zoals de eerste of zoals de laatste keer.”

Ook hier is weer sprake van “op de vastgestelde tijd”. Antiochus Epiphanes vocht dus weer voor de zoveelste maal tegen Egypte.

Vers 30, “Er zullen schepen van de Kittiiërs (SV: Chittim) tegen hem komen en hij zal terugschrikken. Hij zal terugkeren en toornen tegen het heilige verbond en hij zal zijn eigen wil ten uitvoer brengen. Hij zal, terwijl hij terugkeert, op hen letten die het heilig verbond verlaten.”

“Chittim” is een oude naam, voor wat wij nu kennen als Cyprus. Dit eiland was strategisch gunstig gelegen in dat deel van de Middellandse Zee. Toentertijd lag daar een vloot van de Romeinen. Deze had zijn (= Antiochus Epiphanes) verdere strijd tegen Egypte doen ophouden. Dit maakte dat hij vol wrok terug moest keren. Zijn hart was vervuld van wrevel; en omdat hij zich niet had kunnen uitleven in zijn oorlog tegen Egypte, moest Jeruzalem het ontgelden. Zo had Jeruzalem moeten lijden onder het volle gewicht van die wrevel.

In zijn dagen werd een wet uitgevaardigd, dat alle volken, die onder zijn heerschappij leefden, in godsdienstig zowel als in politiek opzicht, één moesten worden. Dit zal de antichrist straks ook doen. Hoe langer hoe helderder tekent dit zich aan onze profetische horizon af. De Oecumenische beweging werkt naar één kerk toe, en deze wordt straks een staatskerk.⁵³ Dan hebben niet de godsdienstige leiders, maar de staatkundige leiders het op kerkelijk gebied voor het zeggen. Eén kerk zal er uiteindelijk worden geduld, een wereldgemeenschap van godsdiensten. Iedere groepering zal alles van zichzelf behouden, maar zal staan onder de overkoepelende naam en de algemene leiding van de staat.

Jesaja 4:1, handelende hierover, drukt zich als volgt uit: “Op die dag zullen zeven vrouwen één man vastgrijpen en zeggen: *Ons eigen brood zullen wij eten en met onze eigen kleren zullen wij ons kleden. Laat ons slechts uw naam mogen dragen. Neem onze smaadt weg!*” (HSV)

Hoevelen zijn geestelijk blind, omdat het Woord van God niet onder de leiding van Gods Geest wordt onderzocht... Hoeveel miljoenen mensen op aarde leven hierdoor in de vaste overtuiging, dat de Oecumenische beweging de oplossing is. Dan zijn er ook velen, die hun overtuiging prijsgeven omwille van een betrekking (= baan) of vanwege meer salaris. Het is nog altijd: God óf goud!

Vers 31, “Dan zullen er uit hem krachtige armen voortkomen. Die zullen het heiligdom en de vesting ontheiligen en het steeds terugkerende (SV: het gedurig) offer wegnemen en de verwoestende gruwel opstellen.”

Antiochus Epiphanes bracht zwijnenbloed in de tempel om die te ontheiligen. Het “gedurig offer werd weggenomen”; hij bouwde een afgodisch altaar over het echte altaar heen. Het was op straffe des doods verboden in het bezit te zijn van de Wet of naar die Wet te willen leven... Zo bracht hij het volk tot afgoderij en (geestelijke) hoerij.

Vers 32, “En hen die goddeloos handelen tegen het verbond, zal hij doen huichelen door vleierijen. Het volk echter, zij die hun God kennen, zullen zij grijpen, en zij zullen hun wil ten uitvoer brengen.”

In die dagen ontstond, wat ook straks gekend zal worden; pro en contra (= voor en tegen); velen waren er die afvallig werden, maar er waren er die God getrouw bleven; deze laatsten werden gedood. Ze stierven als helden van het geloof, dat zij durfden openbaren (= bekendmaken, verkondigen).

Vers 33-35, “De verstandigen onder het volk (SV: de leraars des volks) zullen velen onderwijzen. Zij zullen struikelen (SV: vallen) door zwaard en vlam, door gevangenschap en beroving – dagen lang. Wanneer zij struikelen, zullen zij met weinig hulp geholpen worden. Velen zullen zich echter met vleierijen bij hen voegen. Van de verstandigen zullen er struikelen (SV: van de leraars zullen er sommigen vallen), om hen te louteren, te reinigen en zuiver wit te maken, tot de tijd van het einde, want het wacht nog tot de vastgestelde tijd.”

Ook hier staat weer “tot de tijd van het einde” en “het wacht nog tot de vastgestelde tijd.” Hiermee worden “gezette profetische tijden in het raadsplan van God” bedoeld, terwijl de Here ook dwars door het stramien van de geschiedenis op “de tijd van het einde” ziet.

Dit zijn de dagen van de Maccabeeën, de volgelingen van Judas Maccabeüs.⁵⁴ In de ogen van Antiochus Epiphanes was hij een rebel, maar hij streed voor de ware godsdienst. Hij was de leider van degenen, die in die dagen “leraars des volks” (SV) werden genoemd. Met “velen zullen zich echter met vleierijen bij hen voegen” wordt bedoeld: velen zullen trachten in hun kringen te komen met huichelarij en vleierij om vat op hen te krijgen en hen te doen vallen.

Nogmaals: door alles wat hij gedaan heeft ten opzichte van het volk van God is Antiochus Epiphanes het klassieke typebeeld van de komende antichrist.

Vers 36, “Die koning zal handelen naar eigen goeddunken. Hij zal zich verheffen en zich groot maken boven elke god. Hij zal tegen de God der goden wonderlijke dingen spreken. Hij zal voorspoedig zijn tot de gramschap voltrokken (SV: voleind) is. Want wat vast besloten is, zal gebeuren.”

“Die koning zal handelen naar eigen goeddunken.” Hij was dus iemand van een geweldig hard en onwrikbaar karakter. “Hij zal zich verheffen”; hoogmoed, zelfverheffing speelden hem parten. Dit maakte, dat hij zichzelf groot maakte, “zelfs boven elke god” en hij was daarin nog voorspoedig ook. Dit alles werd hem toegelaten, “tot de gramschap voltrokken (SV: voleind) is”; dit wil zeggen: tot er aan alle verontwaardiging een einde was gekomen.

⁵³ Zie noot 35.

⁵⁴ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Judas_Makkabeüs (Nederlandstalig) of https://en.wikipedia.org/wiki/Judas_Maccabeus (Engelstalig). (noot AK)

Vers 37, “En hij zal niet letten op de goden van zijn (voor)vaderen, en ook niet op het verlangen (SV: de begeerte) van de vrouwen. Hij zal op geen enkele god letten, maar zichzelf boven alles groot maken.”

Antiochus Epiphanes gaf op geen mens acht, zelfs niet op God. De “begeerte der vrouwen” werd door hem niet gekend; met andere woorden: daar was geen liefde tot een vrouw in zijn leven. Omdat Antiochus Epiphanes een typebeeld is van de antichrist, geloven vele Bijbelverklaarders in verband met deze uitspraak, dat de antichrist, omdat hij ook als “beest” in het Boek Openbaring wordt uitgeschilderd, het idool zal zijn van de homofielen. De antichrist zal een geheel onnatuurlijk wezen zijn, dat tegen alle gebod ingaat. Daarom geloven zij dat hij een “super-homofiel” zal zijn. Dit durf ik niet te bevestigen. Van een “beest” kan men alles verwachten. **De antichrist zal universeel heerser zijn, een werelddictator.** U weet wat men in de loop van de geschiedenis van dictators heeft ondervonden. Denk maar aan Nero, Hitler en Mussolini.⁵⁵ Zij zijn maar “kleine jongens” vergeleken bij hem, die in Ezechiël 28 de “koning van Tyrus” genoemd wordt. Dit is geen uitbeelding van een koning van die plaats, maar een profetische uitbeelding van de antichrist en zijn verderfelijke eigenschappen.

Hitler en Mussolini zijn op menselijke wijze aan hun gewelddadige dood gekomen. Waar blijven de adventisten met hun uitspraak, dat zij (= Hitler en Mussolini) de antichrist waren. Antiochus Epiphanes is lange tijd beschouwd als de antichrist, maar ook hij is voorbijgegaan. 2 Thessalonicenzen 2:1-10 leert ons wanneer de antichrist zal komen en vertelt ons van hem:

“En wij vragen u dringend, broeders, met betrekking tot de komst van onze Heere Jezus Christus en onze vereniging met Hem, dat u niet snel aan het wankelen wordt gebracht of verschrikt, niet door een uiting van de geest, niet door een woord, en ook niet door een brief die van ons afkomstig zou zijn, alsof de dag van Christus al aangebroken zou zijn. Laat niemand u op enigerlei wijze misleiden. Want die dag komt niet, tenzij eerst de afval gekomen is en de mens van de wetteloosheid, de zoon van het verderf, geopenbaard is, de tegenstander, die zich ook verheft boven al wat God genoemd of als God vereerd wordt, zodat hij als God in de tempel van God gaat zitten en zichzelf als God voordoet. Herinnert u zich niet dat ik u deze dingen zei, toen ik nog bij u was? En u weet wat hem nu weerhoudt, opdat hij op zijn eigen tijd geopenbaard wordt. Want het geheimenis van de wetteloosheid (SV: de verborgenheid der ongerechtigheid) is al werkzaam. Alleen is er iemand (namelijk: Gods Geest, de Heilige Geest) die hem nu weerhoudt, totdat Hij (dus: Gods Geest) uit het midden verdwenen is (door de wegname⁵⁶ ofwel BEWARING van Zijn Bruidsgemeente). En dan zal de wetteloze geopenbaard worden. De Heere zal hem verteren door de Geest van Zijn mond en hem tenietdoen door de verschijning bij Zijn (weder)komst; hem, wiens komst overeenkomstig de werking van de satan is, met allerlei kracht, tekenen en wonderen van de leugen, en met allerlei misleiding van de ongerechtigheid in hen die verloren gaan, omdat zij de liefde voor de waarheid niet aangenomen hebben om zalig te worden.”

Hier leren wij, dat de antichrist pas zal komen, nadat de grote afval van het geloof op aarde een feit is geworden. Ook pas nadat de Geest van God, Die hem wederhoudt om zich eerder te manifesteren, uit de wereld zal weggenomen zijn en met de Geest ook de Bruid van het Lam, Die Zijn tempel⁵⁷ is.

De “tempel van God” genoemd in vers 4 (van 2 Thessalonicenzen 2), waarin de antichrist zal zitten en zich zal vertonen, dat hij God is, is niet alleen letterlijk, maar ook geestelijk op te vatten. Geestelijk gezien is de tempel van God: de Gemeente van God... maar, ook het individuele leven van een kind van God. Met andere woorden: er zullen tijden komen, waarin de antichrist met geweld zijn plaats in de Gemeente zal willen innemen. Daar zullen ook Christenen, omdat zij tot (geloofs)afval gekomen zijn, de antichrist toevallen (= ten deel vallen). In zo'n “tempel” regeert dan niet meer de Heilige Geest, maar de geest van de antichrist.

Reeds in Paulus' tijd werd “de verborgenheid der ongerechtigheid” (volgens 2 Thess. 2:7, SV) al werkzaam; toen al was de duivel/satan zo werkzaam. Paulus sprak ook over Hymeneüs en Alexander, de kopersmid, als over die “boze mensen” (zie 2 Thess. 3:2 en 2 Tim. 3:13, SV), waarvan hij bad, dat God hem van hen zou verlossen; als over degenen, die hij aan de satan overgaf tot verderf van hun vlees, maar tot behoud van hun ziel (zie 1 Tim. 1:20 en 2 Tim. 4:14).

In zijn tijd had Paulus dus al te maken met dergelijke Gode niet-welgevallige creaturen, die als het ware instrumenten waren in de hand van satan. Hymeneüs had hem tegengestaan in alle werk, dat hij voor Christus deed (zie 1 Tim. 1:20 en 2 Tim. 2:16-18). Wie staat Christus (en de Zijnen) tegen? De antichrist. Wie staat God tegen? De duivel/satan.

Vers 38, “En hij zal de god van de vestingen (SV: de god Maüzzim) in zijn standplaats eren. Hij zal namelijk de god die zijn (voor)vaderen niet gekend hebben, eren met goud, met zilver, met edelgesteente en met kostbaarheden.”

Antiochus Epiphanes plaatste zijn afgod in de tempel, die door de waarachtige gelovigen nimmer tevoren gekend was geworden. In de Engelse Statenvertaling staat, in plaats van “de god Maüzzim” (SV), “the god of forces”, dat is: “de god van het geweld”; een nieuwe god die hij creëerde, want zijn ouders en voorouders hadden die god nimmer gekend. Het was precies de geest die hem bezielde en die hij uitleefde. Daar was afgoderij in de tijd van Antiochus Epiphanes. Maar als wij hem beschouwen in profetisch licht, als het typebeeld van de antichrist, verstaan wij, dat er straks een geweldige, onbeschrijfelijke afgoderij op aarde zal heersen.

Waar afvalligheid van Christus gevonden wordt, komt zulk een afgoderij, want afvalligheid maakt de mens geestelijk blind, en ongevoelig. Men komt dan tot dingen, die men beslist niet zou doen in de niet-afvallige toestand. Dezulken komen in onze dagen vaak tot de uitspraak: “Ik kan ook wel thuis kerk houden; de kerk is in het

⁵⁵ Zie eventueel: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Nero_\(keizer\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Nero_(keizer)) + https://nl.wikipedia.org/wiki/Adolf_Hitler + https://nl.wikipedia.org/wiki/Benito_Mussolini (noot AK)

⁵⁶ Zie eventueel het artikel “Een ANDER geluid – Is de visie aangaande de zgn. OPNAME wel juist?” van A. Klein. (noot AK)

⁵⁷ “Of weet u niet, dat uw lichaam een TEMPEL is van de Heilige Geest (waarin Hij woont en troont – d.i. waarin Hij het voor het zeggen heeft, door Zijn Geest), Die in u is en Die u van God hebt ontvangen, en dat u niet (meer) van uzelf bent?” (1 Kor. 6:19, HSV). Want “wie van Christus zijn, hebben het vlees met zijn hartstochten en begeerten gekruisigd.” (Gal. 5:24, HSV)

• Zie eventueel de studie: “Geroepen om te worden gemaakt tot Gods doel met de mens: een eeuwige, heilige TEMPEL van onze almachtige God en Vader” van E. van den Worm. (noot AK)

hart. Zó dien ik God óók!” Zo iemand wandelt niet meer in het licht van Gods Woord en van zijn vroegere (ge-loofs)getuigenis.

In deze laatste dagen wordt mensenverering overal gevonden, zowel op het maatschappelijk als het geestelijk vlak van het leven. Ook worden de mensen van onze dagen vaak “liefhebbers van zichzelf” (zie 2 Tim. 3:2). Wie een liefhebber van zichzelf wordt, heeft geen liefde meer voor anderen.

Broeders in Christus zijn zij, die hun leven voor een ander durven geven. Als men zichzelf liefheeft, plaatst men zichzelf op een voetstuk en is er geen plaats meer over voor anderen. Zúlke mensen houden het op het laatst, in het licht van Gods Woord, niet meer uit en scheiden zich af. Zij denken dan, dat zij goed zijn, en dat de Gemeente, waarin zij waren, niet deugt. **Het is altijd een demonische geest, die ons doet letten op de tekortkomingen van anderen;** maar de Heilige Geest overtuigt ons van eigen tekortkomingen en zonden. Letten wij echter op de terechtwijzingen van de Heilige Geest, dan veroordelen wij onszelf en dit is goed (zie o.a. 1 Kor. 11:31). Tot hoever durft u Gods Woord te brengen in uw eigen hart en leven? Tot zover als u dit durft, durft u het ook te brengen in andermans leven.

Laten wij ons vóór alles houden aan het Woord van God; dat alleen is de WAARHEID, hoe hard die ook moge zijn... Als u een “zachte heelmester” voor uzelf bent, maakt u “stinkende wonden”; ook in de levens van anderen!

Vers 39, “Hij zal versterkte vestingen maken samen met een vreemde god. Voor hen die hij zal kennen, zal hij de eer laten toenemen en hen laten heersen over velen en hij zal het land uitdelen als beloning.”

Degenen, die hem (= Antiochus Epiphanes) trouw dienden, gaf hij macht om te heersen over velen. Hij verdeelde zijn gebied in stukken en stelde diegenen erover aan, die naar zijn pijpen dansten.

Als wij in onze dagen om ons heen kijken, zien wij velen macht en positie ontvangen, omdat zij op een gegeven moment een bepaalde figuur volgen, een bepaalde partij aanhangen, of een bepaalde theorie op maatschappelijk, politiek of geestelijk vlak, die één ander heeft verkondigd, aankleven. **Helaas komt dit óók voor in godsdienstige kringen.**

God heeft ons al in het begin van de Bijbel duidelijk gemaakt, dat de mens niet is geschapen om over andere mensen te heersen, maar wel over de dieren van het veld, over de vogels in de lucht, enzovoort (zie Gen. 4:7). Ook moet de mens over de zonde heersen, die op de loer ligt aan de deur van zijn hart.

Vers 40-45, “Dan zal **in de tijd van het einde** de koning van het zuiden hem met de horens stoten. En de koning van het noorden zal op hem aanstormen met wagens en met ruiters en met vele schepen. Hij zal de landen binnentrekken, ze overspoelen en erdoorheen trekken. Hij zal het sieraadland binnentrekken, en vele landen zullen struikelen (SV: ternedergeworpen worden). Maar deze zijn het die aan zijn hand zullen ontkomen: Edom, Moab en de voornaamsten van de zonen van Ammon. Hij zal zijn hand tegen de landen uitstrekken. Ook voor het land Egypte is er geen ontkomen aan. Hij zal heersen over de verborgen schatten van goud en zilver en al de kostbaarheden van Egypte. De Libiërs en de Cusjieten (SV: de Moren) zullen in zijn voetstappen treden. Maar de geruchten uit het oosten en uit het noorden zullen hem schrik aanjagen. Daarom zal hij in grote grimmigheid uittrekken om velen weg te vagen (SV: te verdelgen) en met de ban te slaan (SV: en te verbannen). En hij zal de tenten van zijn paleis tussen de zeeën opzetten, bij de berg van het heilig sieraad. Dan zal hij tot zijn einde komen, en geen helper hebben.”

“**In de tijd van het einde**”: Gods profetische blik doorboort de tijden en ziet achter Antiochus Epiphanes de antichrist zelf, zijn tijd en zijn wereldveroveringen en wereldheerschappij. Die hem tegenstaat wordt door hem neergeslagen.

Hij zal ook komen in Palestina,⁵⁸ “het sieraadland” (= sinds 1948 Israël genaamd) en zijn antichristelijke zetel zal in Jeruzalem “bij de berg van het heilig sieraad”, waarop Jeruzalem gebouwd is, worden gevonden. Ook Egypte zal niet aan zijn veroveringszucht ontkomen. In zijn einde zal hij geen helper hebben, want de Hand van de Here Zelf zal hem bij Zijn Wederkomst verdoen (= ombrengen).

CJH Theys⁵⁹
(1903 – 1983)

Einde van hoofdstuk 11 – wordt vervolgd

⁵⁸ Zie eventueel: https://nl.wikipedia.org/wiki/Mandaatgebied_Palestina (noot AK)

⁵⁹ De Bijbelverzen zijn omgezet naar de **HSV-vertaling** (soms met een gedeelte van de oude Statenvertaling erbij vermeld). Soms is er – hopelijk ter verduidelijking – door mij tekst toegevoegd in deze kleur en dit lettertype. (noot AK)